

*STRÖMS
HEMBYGDSFÖRENING
1932*

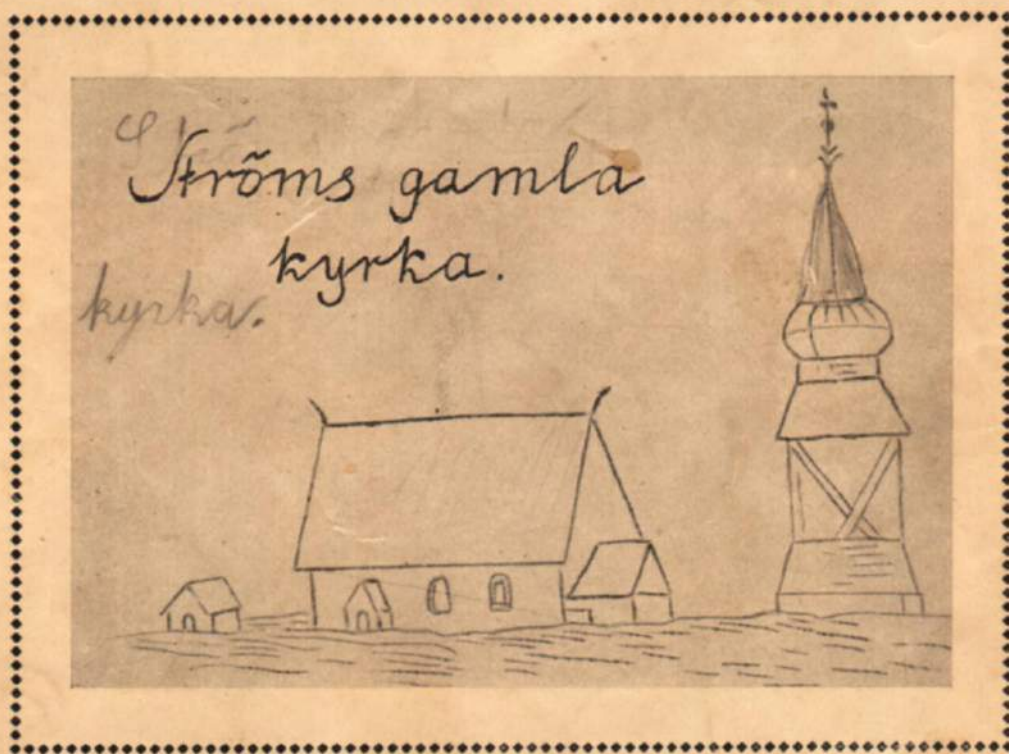

Fig. 1. STRÖMS KYRKA. (Se texten å sidan 14.)

Fig. 2. HILLSANDS KAPELL. (Se texten å sidan 14.)

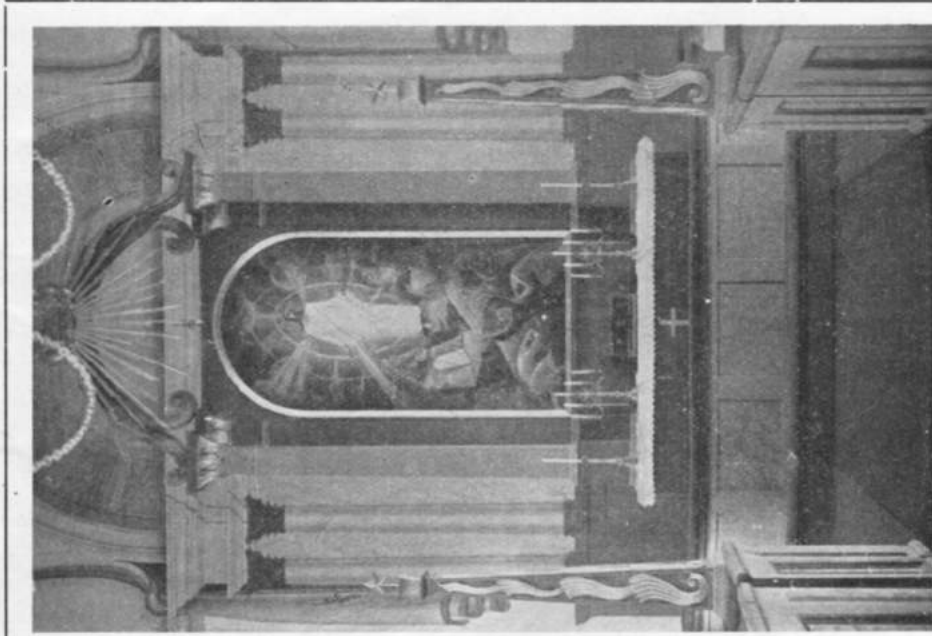
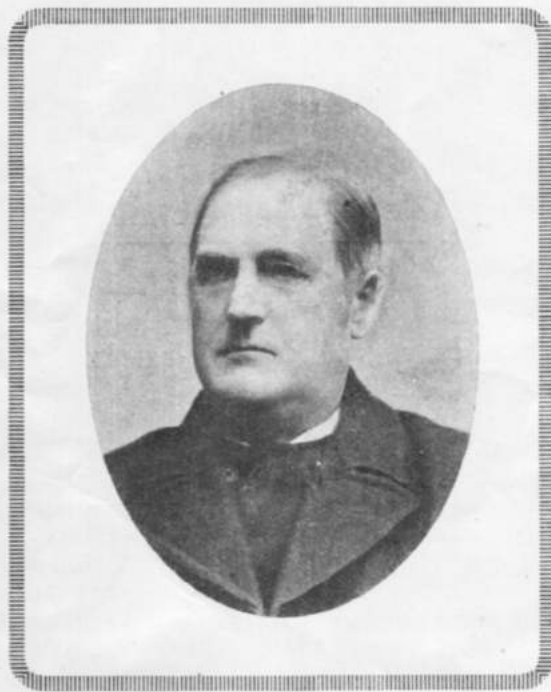

Fig. 3. Altartavla i Ströms kyrka.
(Se texten å sid. 14.)

Fig. 4. Altartavla i Hillsands kapell.
(Se texten å sid. 14.)

Olof Olofsson i Tullingsås.

Född i Ström den 26 april 1837, död den 19 april 1908. På sin tid en av länets mera bemärkta odalmän, föregångsman såsom jordbrukare, mångårig ledamot av landsting, hushållningssällskap och skogsmannaförbund; en lång följd av år fattigvårds- och kommunalordförande m. m. På sin gård i Tullingsås hade han hopbragt en betydande samling minnen från gångna tider, handlingar, mynt, husgeråd, redskap m. m., som numera av de efterlevande överlämnats till Ströms kommuns förvaltning och vård. Olofsson var en kraftkarl och en god representant för en friboren bonde av äkta urgammal stam.

GUNNAR LÖFVENMARK.

Hembygdsrörelsen i Ström 1906—1931.

Då nu över 25 år förflutit, sedan den första hembygdsföreningen bildades i vår församling, vill jag här i korthet skildra rörelsens historia under de gångna åren, sådan den träder oss till mötes ur tillgängliga protokollsböcker.

Det var på hösten 1906, som Ströms hembygdsförening bildades. Den 16 september höll styrelsen för den nystartade föreningen sitt konstituerande sammanträde. Närvarande voro pastor N. Söderlind, som blev styrelsens ordförande, inspektör Z. Åslund, veterinär E. Bergstrand, privatlärare H. Öbom samt urmakare O. A. Ottosson. Förslag till stadgar utarbetades enligt plan av norrländska studenters folkbildningsförening. Stadgar uppgjordes för en föreläsningssavdelning, som i väl avpassade kurser skulle anordna föreläsningar och kurser för medlemmarna. Enligt programmet borde undervisningskurser och föreläsningar hållas 4 gånger i månaden under november—mars.

En avdelning för diskussion och hembygdsforskning bildades med stadgar enligt ovannämnda förenings utkast. Dessa stadgar lyda sålunda:

§ 1.

Avdelningens verksamhet omhändertages av föreningens styrelse, som inom sig utser ledare för avdelningen. Sekreterare utses vid varje sammanträde bland närvarande medlemmar.

§ 2.

Avdelningen har till ändamål att samla föreningens medlemmar till diskussion och läsaftnar, att genom på frivillig väg insamlade bidrag anskaffa företrädesvis skönlitterära arbeten, som lämpligen kunna läggas till grund för samtal och tankeutbyte, samt att uppsamla och bevara gamla sägner och berättelser, som leva kvar inom församlingen och föra förteckning på de inom församlingen förefintliga forminnena.

§ 3.

Avdelningens ledare tillkommer att sammankalla till diskussion- och läsaftnar minst två gånger i månaden, att i särskild bok införa de i § 2 nämnda sägnerna och berättelserna samt förteckningen över forminnena.

Vidare bildades en sång- och musikavdelning, som hade till uppgift att öva framförallt unison sång, att väcka intresse för utövande av instrumentalmusik och efterhand söka få till stånd ett musikkapell, att anordna musikaftnar samt att uppsamla och bevara gamla sånger och melodier, som leva kvar i bygden. Sång-

och musikledare skulle sammankalla till övningar minst två gånger i månaden samt i särskild bok uppteckna nämnda sånger och melodier. Planer funnos också att bilda en biblioteksavdelning. Då det nyligen upprättats ett kommunbibliotek fick detta anstå tills vidare. Likaledes beslöts att ej inrätta någon lek- och idrottsförening, då föreningen kunde ha nog av att söka vinna stadga för de andra avdelningarna.

N. Söderlind blev ledare för föreläsningssavdelningen, Z. Åslund för diskussionsavdelningen och E. Bergstrand för musikavdelningen med föreningens värd O. A. Ottosson som medhjälpare speciellt för den unisona sången och instrumentalmusiken.

Vi finna av detta program, att ansatserna voro goda och förhoppningarna stora. Tyvärr synes det av protokollen framgå att det endast var den avdelning, som hade hand om föreläsningssavdelningen, som kom att utöva någon livaktigare verksamhet.

Första verksamhetsåret anlätades som föreläsare greve R. Mörner, direktör P. Sylvan, jägmästare A. Holmgren, ingenjör W. G. Staaff, ingenjör A. Eliasson, pastor M. Blomberg, apotekare A. E. Löfgren, folkskollärarinnan fru Fredrika Nordfors, inspektor Z. Åslund och pastor N. Söderlind. Inspektor Z. Åslund, som var kommunalstämmans ordförande, blev ledare för en kurs i kommunalkunskap.

Sedan pastor N. Söderlind flyttat till Sköns församling, blev jägmästare A. Holmgren styrelsens ordförande. Linneminnets firades den 23 maj 1907, och hölls föredraget av kandidat H. Öbom. Om föreningens verksamhet för övrigt finns ej mycket att hämta ur tillgängliga handlingar. Styrelsens sista protokoll är dagtecknat den 1 november 1908, och deltog i sammanträdet Z. Åslund, H. Öbom och handlanden L. Wassdal. Till behandling upptogs en cirkulärskrivelse från Nationalföreningen mot emigration. I skrivelsen hade föreningen blivit erbjuden föredrag av folktalaren Karl Holmsten i april eller maj 1909, om ett anslag på 30:- kr. beviljades. Då styrelsen ansåg, att tiden var olämplig och att ett föredrag i Strömsund ej skulle bliva till nytta för dem, som vederborde, föreslog den, att anslaget beviljades med förbehåll, att föredrag hållas i Tullingsås, Öhn och Hillsand samt att färden jämväl ställes till Gäddede. Tiden för föredragens hållande borde framflyttas till juni månad.

Intressant vore givetvis att få veta, om de uppteckningar av sägner, berättelser, sånger och melodier samt den förteckning över fornminnena, som omnämnas i stadgarna, blivit gjorda och om de i så fall finnas förvarade hos någon f. d. medlem av föreningen eller av dess styrelse.

År 1919 bildades i Strömsund en föreläsningssällskap, som den 3 oktober 1921 beslöt uppgå i den förut här omnämnda Ströms hembygdsförening. Den kallade sig Ströms hembygds- och föreläsningssällskap och i stadgarna för denna heter det: "Föreningens ändamål skall vara att tillvarataga, samla och uppteckna hembygdens historiska minnen, sägner och sagor samt att arbeta för spridande av

upplysning och allmänbildning genom anordnande av föreläsningar, musik- och sångaftnar". Till medlemmar i styrelsen valdes handlande Nils Persson, kyrkoherde G. Löfvenmark, handlande Erik E. Ersson, folkskollärare Per Johansson och rektor Alfred Mattesson. Föreläsningsverksamheten handhades av ordföranden A. Mattesson och sekreteraren P. Johansson samt hembygdsforskningen och uppteckningen av vice ordföranden G. Löfvenmark, kassaförvaltaren Erik E. Ersson och handlanden Nils Persson.

Under årens lopp har kyrkoherde G. Löfvenmark samlat gamla handlingar, gjort avskrifter av protokoll och handlingar samt upptecknat sägner, seder och bruk samt personalia från socknen. Vi hoppas bliva i tillfälle att publicera dessa uppteckningar i föreningens årsskrift. Föreningens verksamhet kom även nu att huvudsakligen omfatta föreläsningar, sång- och musikaftnar. Hembygdsaftnar och hembygdsmöten har anordnats och livligt uppskattats av allmänheten. Här skall endast omnämnas hembygdsaftonen den 11 mars och hembygdsötet den 23—25 juni 1922.

Så här tedde sig affischen till hembygdsaftonen:

Ströms hembygds- och Föreläsningförening.

'N roli'n afta

vål'e oppi Goodtemplarhusa lördasskvälln (den 11 mars) klocka halv åått,
å programme sir ut på de hen vise:

1. Dotra att'a Hans Mårssa spæla 'n lååt på fårte pianon.
2. 'N Erik att'a Lill-Erik säg nôr hälsningsol.
3. Bagarn sjoung 'n litt'a lååt.
4. 'N Strömspöjk, som ha vö uut å studere, lääs nôr værsa.
5. Så vål'e 'n lååt ta dotren att Svanström.
6. Ba'na på kommunalskoln sjoung.
7. Präst'n tæla om Strööm i gammeltia.
8. E' litte oppeholl, å dom som vill få kööp se kaffe me dupp.
9. Jerilvatt'n lärarinna lääs nôr roli' bita.
10. 'N hejl hop ljösbilda frå Jemtlann.

Dom, som e så förstånne, att dom kööp årskorta, kom in gratis, de anran betæla 16 skeling banko (50 öre) teringa oräkna.

Styrelsa'.

Ur protokollet vid styrelsens sammanträde den 22 i samma månad må här anföras:

"Kassören meddelade, att behållningen av 'N roli'n afta blev 92:37 kr. Vid nämnda afton hade ovanligt talrik publik samlats. Vad som särskilt uppskattades var kyrkoherde G. Löfvenmarks föredrag. Föredraget var byggt på gamla handlingar och protokoll, som han samlat inom socknen. Efter föredraget serverades kaffe med frasvåfflor och "ringkrus". Vad som sedan av programmet särskilt sen-

terades var fröken Karin Nilssons jämtmålshistorier".

Hembygdsrådet vid midsommarhelgen var också talrikt besökt. Det öppnades av landshövding Johan Widén. Föredrag och tal hölls av fröken Tyra Freding, folkskolinspektör C. Sehlén och kyrkoherde G. Löfvenmark. Bland övriga medverkande må nämnas herrarna Göran Olsson-Föllinger och C. Edv. Nilsson samt fröken Stina Strömgren. Mötet avslutades med en utflykt till Hällingsåfallet.

Ströms hembygds- och föreläsningssällskap verkade under åren 1921—1927, varefter föreningen upplöstes i en föreläsningssällskap och en hembygdsförening. Föreningen hade under dessa år 300:- kr. anslag av kommunen.

Vid årsmötet den 1 november 1927 hade styrelsen inbjudit intresserade för anskaffande av en hembygdsgård till diskussion av denna fråga. Då alltför få infunnit sig till mötet, beslöt de närvarande att inbjuda till ett nytt möte på Grand Hotell i Strömsund den 20 i samma månad. Föreningens ordförande Alfred Mattesson och sekreterare Per Johansson fingo i uppdrag att anordna detta.

Till mötet å Grand Hotell infunno sig omkring 40 intresserade, och alla voro eniga om hembygdsgården. En kommitté på sju personer utsågs för att utarbeta stadgar och för att försöka anskaffa lämplig tomt. I kommittén invaldes Gunnar Löfvenmark, Alfred Mattesson och Rob. Svanström i Strömsund, Elias V. Johansson och N. M. Jönsson i Grelsgård, O. Olofsson i Jonsgård och Erik Olofsson i Tullingsås.

Den 29 januari 1928 hölls konstituerande sammanträde med Ströms hembygdsförening u. p. a. Stadgarna fingo följande lydelse:

§ 1.

Föreningen har till ändamål att tillvarata hembygdsvårdens intressen och förvärva och besitta härför nödiga fastigheter och egendom.

§ 2.

Föreningens firma är Ströms hembygdsförening u. p. a.

§ 3.

Styrelsen skall hava sitt säte i Ströms socken.

§ 4.

Person, som önskar ingå som medlem uti föreningen, skall erlägga en inträdesavgift av två kr., vilken avgift även gäller som årsavgift för det kalenderår, under vilket inträdet skett. För varje därpå följande år erlägger varje medlem en årsavgift av två kronor. Den som erlägger en inträdesavgift av 50:- kr., är för all framtid befriad från årsavgifter till föreningen.

§ 5.

Föreningens insatser skola lyda å tre (3) kronor och kunna endast förvärfvas av föreningens medlemmar. Insatser till föreningen äro ouppsägbara och löpa ej med ränta.

Vid föreningens sammanträde äger varje medlem en röst oberoende av andelsinnehav.

§ 6.

Uppkommen årsvinst skall avsättas till reservfonden.

§ 7.

Styrelsen utgöres av tio ledamöter, valda för en tid av tre år.

Styrelsen är beslutför, då fyra ledamöter äro närvarande.

Styrelsen äger rätt att förordna en eller flera styrelseledamöter att var för sig teckna föreningens firma.

§ 8.

Styrelsens förvaltning och föreningens räkenskaper skola granskas av två revisorer, utsedda för tiden från ett ordinarie årsmöte till nästa.

Minst fyra veckor före ordinarie årsmöte skall styrelsen till revisorerna avlämna förvaltningsberättelse.

§ 9.

Räkenskapsåret skall omfatta kalenderåret.

§ 10.

Årligen skall hållas ett ordinarie årsmöte med föreningens medlemmar före april månads utgång.

Kallelse till detta årsmöte skall ske genom annons i ortens tidningar eller anslag å därtill avsedda anslagstavlor senast 14 dagar före årsmötets hållande.

§ 11.

Beslut om ändring av stadgar eller upplösning av föreningen skola fattas på två sammanträden, varav ett skall vara ordinarie årsmöte, med tre fjärdedels majoritet.

Upplöses föreningen, gäldas skulder endast med föreningens tillgångar, och dess tillgångar utöver eventuella skulder skola tillfalla Ströms kommun.

För tiden 1928—1931 valdes till medlemmar i styrelsen, G. Löfvenmark, A. Mattesson och R. Svanström i Strömsund, Elias V. Johansson och N. M. Jönsson i Grelsgård, Erik Olofsson i Tullingsås, Gunilla Jönsson-Lindén i Ulriksfors, Robert Svensson i Vågdaalen och Kerstin Nordlund i Öhn.

Redan första året av sin verksamhet led föreningen en smärtsam förlust genom kommunalnämndsordförande N. M. Jönssons i Grelsgård timade frånfälle den 16 okt. 1928. Han verkade som föreningens sekreterare. Jämten 1928 skriver om N. M. Jönsson följande: "Livligt kulturellt intresserad medverkade han i sin mån till insamlande av stoff för den Ströms sockens historia, som förvisso på sina blad skall bevara hans namn bland dem, om vilka det i sanning kan heta: "Du gode och trogne". Ett eftermäle, som vi fullt och helt instämma i.

N. M. Jönssons efterträdare i styrelsen blev bankdirektör O. Olofsson i Strömsund. Sitt varma intresse för hembygdsrörelsen har direktör O. Olofsson visat bl. a. genom att på sin 50-årsdag den 21 september 1928 överlämna till föreningen en gåva på 700:- kr. Donator erinrade vid gåvans överlämnande om att hans önskan var, att pengarna måtte användas till grundande av ett hembygdsarkiv för Ström och för spridande av kunskap om gamla handlingar rörande Ström. Han

hade själv ett stort intresse för denna sak och ville på detta sätt giva uttryck för den tacksamhet och vördnad han kände för sin fader framlidne landstingsmannen Olof Olofsson i Tullingsås, som varit varmt intresserad för allt gammalt och fornt.

Bland övriga givare må nämnas bryggmästare O. Englund, som skänkt ett gökur i trä från 1667. Uret är tillverkat av J. N. Berg. Fröken Elise Svensson har till föreningen överlämnat tvenne par snidade sellokar, som tillhört fröken Svenssons släkt i flera generationer. Det ena paret är avbildat i föreningens årspublication 1931. Av distriktslantmätaren Heimer Wikström har föreningen fått mottaga tvenne kopior av kartor från slutet av 1700-talet. De äro utförda av Per Johan Törnsten. Den ena, som omfattar Ströms socken, är återgiven i ovan nämnda publikation. Gamla handlingar har föreningen fått mottaga av avlidne hemmansägaren Per Jönsson i Risselås, av hemmansägarna Jonas Gabrielsson i Tullingsås och A. A. Mårtensson i Strand samt änkefru Emma Jönsson i Grelsgård.

Styrelsens första arbetsuppgift blev att anskaffa lämpligt tomtområde för den blivande hembygdsgården. Kommittén, som tillsattes för att utarbeta stadgar för föreningen, hade som lämpligt område för gården underhandlat om inköp av en tomt nedanför vattentornet, som tillhörde Jonas Erssons sterbhus. Då området dock var för litet, skulle detta utökas med ett stycke från vandringsrättaren G. Molanders hemman. Dessa områden visade sig bliva för dyra, och förslaget fick falla. Ett förslag, som ej blev realiserat, var att inköpa hemmanet ¹¹⁹/₁₁₅₂ mantal Gärde N:o 4. Detta var till salu våren 1928. Styrelsens mening var, att föreningen skulle behållit lämpligt stor areal och att det övriga skulle överlåtits till Ströms kommun. Disponent Oscar Carlsson erbjöd sig att till föreningen skänka en tomt i närheten av nya kyrkogården. Då tomten ej hade det fria och öppna läge, som flertalet önskade för den blivande hembygdsgården, ansåg sig föreningen ej kunna mottaga detta erbjudande.

Den 26 augusti 1930 löstes tomtfrågan. Föreningen förvärvade då av hemmansägarna Erik och Anders Eriksson i Gärde ett område å 1,5 hektar, som är högt och fritt beläget med vid utsikt. Hembygdstomten har inhägnats. Till inhägnaden har disponent Oscar Carlsson skänkt ribb, disponent Per Holm gränstörar och handelsföreståndaren Torsten Carlsson erforderliga bilskjutsar. Den av Evangeliska Fosterlandsstiftelsen skänkta ryggåsstugan, som en gång varit sockenskrivareboställe, har flyttats till hembygdstomten och är i det närmaste färdig. Det gäller nu för föreningen att planera och planera tomten samt att förvärva sig en större mangårdsbyggnad, som skall bliva huvudbyggnaden, den egentliga "gammalgården". Vi hoppas sedan kunna här skapa en samlingsplats för gamla och unga. Mycket återstår att göra, och pengar behövas för att förverkliga planen. Var och en intresserad kan stödja verksamheten genom att gå in som medlem i föreningen. Ett värdefullt och ekonomiskt stöd har föreningen haft i de sommarfester, som anordnats 1928 och 1931. Den förra gav i behållning 1082,02 kr. och den senare 1764,12 kr. Av den senare summan överlämnades till diakoniverk-

samheten 305:64 kr. Med tacksamhet tänka vi på den hjälp och det intresse, som vi fått mottaga från alla håll. Fröken Elise Svensson har alltid på ett förtjänstfullt sätt iscensatt festtågen, och fröken Rebecka Ström har till utlottning skänkt värdefulla vävnader och handarbeten för att nämna några. Det är att hoppas, att även framdeles, då vi anordna dylika fester, vi skola röna samma välvilja från allmänhetens sida som hitintills. Hembygdsfesterna öka och stärka intresset för rörelsen och förbättra i hög grad finanserna. Båda delarna behövas väl. Vi arbeta också på skapande av ett hembygdsarkiv och vänta och hoppas, att Strömsborna skola lämna i föreningens vård de gamla handlingar, som ligga gömda och glömda på olika ställen i socknen.

Under de gångna åren har föreningen samlat ett mindre bibliotek. Detta omfattar för närvarande: Jämten 1918—1931, Heimbygds tidskrift Fornvårdaren 1926—1931, Meddelanden från Nordiska museet 1884—1896, Fataburen 1906—1930, Rig 1918—1931, Tidskrift för hembygdsvård 1920—1931, Fornvännen 1931, Nordiska museets och Skansens årsbok 1931, Hävd och Hembygd 1923 och 1927, Arkiv för norrländsk hembygdsforskning 1918—1925 och 1930—1931, Hembygdens arv, red. av Sigfrid Svensson, A. Hülphers, Jämtland, Matts Ling, Från Jämtlands medeltid, Carl Sehlin, Jämtlands och Härjedalens historia, Peter Olsson, Socknar och sockennamn i Jämtlands län, Hjalmar Strömer, En sekund i evigheten och En färd genom världsrymden, A. G. Högbom, Geologisk beskrivning över Jämtlands län och Gunnar Booberg, Gisselåsmyren. I detta sammanhang kan påpekas, att Ströms folkbibliotek också har en del litteratur, som bör kunna intressera hembygdsrörelsens vänner. Här må nämnas bl. a. O. Almgren, Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden, E. Bosæus, Jämtland, S. Erixon och S. Wallin, Svenska kulturbilder, I. Flodström, Sveriges folk, J. G. Frazer, Den gyllene grenen, N. E. Hammarstedt, Svensk forntro och folksed i ord och bild, G. O. Hyltén-Cavallius, Wärend och Wirdarne, K. Friis Johanssen m. fl., De förhistoriska tiderna, E. Modin, Härjedalens ortsnamn och bygdesägner, Martin P:son Nilsson, Årets folkliga fester, Hanna Rydh, Grottmänniskornas årtusenden och Kvinnan i Nordens forntid, J. Sundblad, Gammaldags seder och bruk och C. W. von Sydow, Våra folkminnen.

Den samling fornsaker och mynt, som hopbragts av avlidne landstingsmannen Olof Olofsson i Tullingsås, har av hans efterlevande donerats till Ströms kommun, och av denna tills vidare överlämnats i hembygdsföreningens vård. Samlingen omfattar cirka 300 nummer. Den till samlingen hörande förteckningen har utförts av handlanden Nils Persson i Strömsund. En värja, som antages vara tillverkad i Norge på 800-talet och som blivit funnen å torpet Risnäset, en spjutspets från yngre stenåldern, funnen å hemmanet nr 7 Tullingsås, och ett bord från sakristian i Ströms gamla kyrka ha deponerats hos Jämtlands fornminnesförening. Den samling gamla handlingar, som av honom hopsamlats och inbundits i tvenne band, finnas förvarade hos sonen nämndemannen och hemmansägaren

Erik Olofsson i Tullingsås.

Avsikten med denna korta historik över hembygdsrörelsen i Ström under de gångna 25 åren har ej varit att peka på, vad som utträttats under denna tid, det har tyvärr ej blivit så mycket, utan att mana dem, som äro intresserade, att lägga manken till och ej förtröttas. Vi kunna nu på ett helt annat sätt än för 25 år sedan arbeta planmässigt på hembygdsvården. Förutsättningarna äro helt annorlunda. Förståelsen för hembygden och den historiska bakgrunden ge oss det nya läns museet, Jamtli och Heimbygdas skrifter, och sakkunnigt stöd och bistånd ger oss mannen, som står bakom dessa verk, länsantikvarien Eric Festin. Tiden är inne att i hembygdsvårdens intresse knyta ett fastare band mellan länsföreningen Heimbygda och de till ett tjugotal uppgående lokala hembygdsföreningarna i länet.

ALFRED MATTESSON.

GAMLA STRÖMSHANDLINGAR.

Ur DIPLOMATARIUM NORVEGICUM XVI: 1, 2; sid. 59/60, § 60.

Thet skal allom mannom witherliket wara som thetta breff höra eller see, at wi Karl Paedherson, Joan i Sandom, Joan i Hara, Tyllogh i Östanaar, Eskil i Sunbaerghum, Karl Bardhson, Thorger i Moo, Joan Dale, Sighurdh a Berghe, Thomas i Bergxwiik, Gumme i Saetrum, Widhierff i Gardhamar, Gutzörm i Ag-hnahal, Olaff i Skala, Halwarth i Klifsio, Östin i Hoghramo, Olaf i Ungrufuo, Olaf i Aelff, Swerker i Bakka, Thorger i Wiik, Andris i Haeg, Jacob a Aass, Slodhe a Sillabakka, Niclis i Giislaas, Laurens i Upland, Niclis i Okkadha, Rollef a Moo, Ottar i Ottarsio, Vibiörn i Thoot, Berse i Forsom, Alfuer i Stadh, Thowe i Kolaas, Joan i Bakka, Henrik i Nidhragardh, Tronder i Slattom, Erik i Tiwdhestadhumb, Swen i Atberghum, Olaf a Moo, Rollef i Uppgardh, Claws i Oknom, Östin i Thangaraas, Thörkil i Aflo, Thörkil i Sudheraasum, Ragnwald i Almaas, Thorbiörn i Bredhaby, Pether i Faxanaeghld, Olaf i Thrulzaas, Joan i Graeftom, Andris Kroker, Arne i Fornaby, Ingelder i Haestum, Kaetil Hokson, Andris i Wiikom, Olaf Hamundson, Niclis a Hall, Pether i Hölene, Biaermodh i Trappanaess, Sigurdh i Myklaas, Amund Bagge, Thiward i Westanö, Pawal i Dighranaes, Gunnar i Aarwiik, Jon i Aengiöm, Helghe i Gilleraas, Thore a Rast, Ödhger a Grötlösa, Redhar i Genwallum, Wilkin i Stokkom, Bryniölf i Waglemb, Olaf i Tandomb, Hemming i Ösan, Helghe i Rödhestadhumb, Niclis i Höliomb, Ysaac

i Bredhawagh, Olaf Biwrsen, Pether Brudson, Ottar i Handhogha, Olaf i Kalpa-
 stadhum, Sigurdh i Wiik, Arne i Goksio, Thore Flater, Haquon Sighurdson,
 Claws i Ström, Pether i Tillungxaas, Berswen i Filinge, Pether i Krangedhe, Olaff
 Bolt, Biörnakarl Sewaster i Hambre, Erik i Naess, Biörn a Aas, Olaf i Ansasio,
 Olaf Ylianson, Aswidh i Stownne, Joan i Briniom, Jenis i Odhinsal, Sigfridh i Opa,
 Gumme i Gryten, Joan Parter, Stafan a Berghe, Hawardh i Gaerdhum, Gummund
 i Owdho, Olaf i Hakasaenge, Gregris i Duwawik, Olaf i Hagha, Sidhurd i Tram-
 stadhum, Botolf i Tand, Thollef i Utby, Aaswidh i Waederwiik, Niclis Sowdher,
 Michel i Grimanaes, Tronder i Stafrom, Faste i Mordhwijk, Sigge i Södhasio,
 Enar widh Aa, Haquon i Landzaempne, Anund i Biwrsio, oc Östin i Flatnorum oc
 ware aerfwingia oc aepterkomara gaeldskylloghe aerom aerlikom manne herra Je-
 nis Nielsson i Upsalom a Upsala domkirkio oc ware nadoghe frw drötning Mar-
 garete weghna siex hundradha marker i Swenskom paeningom eller i godhom
 gildom waerdhörom, som honom atnögher, a wars landz waeghna laemtaland
 for the atherstader ther i gen sta i waro lande laemptalande aff the thusand
 marker, ther war nadogha frw hafde waart land til lakt ok hon oss tilbödth
 meth siin opin breff, badhe meth for da herra Jenis Nielsson, doomprost i Up-
 salum, oc annor siin budh, ther hon hiit saende, hulket markageld i atta aar
 til forenne war oppa lakt ofuer all thenna thry konungx riike. Thaessa for de
 siex hundradha marker menom wj ok skulum alle fornaempde oc alle meth enne
 sampnadhe hand betala en manadh epter Martins messo, nw naest komber,
 haer i konungx gardhin Forbaergh i lemtalande, widher wara sannind, aero oc
 godha tro, vtan alla laengre thöfring. Ware thet swa, Gudh forbiwde, at for de
 herra Jenis Nielsson doomprost ey beredder wordhe innan thenna forscrefna thiid,
 som nu aer sacht, a for da Vpsala domkirkio oc ware nadoghe frw waeghna, som
 fore scrifuat staar, tha tilbiudom wi oss ok wara aerfwingia ok aepterkomara a
 wars landz waeghna for da herra Jenis Nielsson doomprost vpraeta allan then
 skadha, ther han vm the for da siex hundradha marker gör a for da Vpsala dom-
 kirkio oc ware nadoghe frw waeghna. Ware thet ok swa at for da herra Jenis
 Nielssen, doomprost i Vpsalom, för af ginge, som Gudh forbiudhe, aen thenna
 for da thiid tilkome, at the for da siex hundradha marker skulu betalas, eller ok
 at war for da nadogh frw for da herra Jenis Nielsson annarstadz siin aerende saen-
 der, tha wiliom wi ok skulum alle for de them betala hwem war nadogh frw el-
 ler aerkebiscopen ok capitulum i Vpsala ther aepter saenda, meth thesso waro
 opno brefue, ther wi nw wtgifuom. Alla thenna fornaempda articulos ok hwart
 oordh widh sigh, tha lofuom wi alle fornaempde stadhuga, fasta ok obrutlika at
 halla, meth enne sampnadhe hand, widher wara sannind, aero oc tro, vnder for
da Vpsala domkirkio ban ok haemd ok wnder wara nadogha frw drötning Mar-
 garete hylle ok nadh. Til hulkins breffs mera wisso ok sfadhfaestilse oc alt thet-
 ta forscrefna skal hallas stadught fast ok obrutelikit, som före aer sacht, tha
 haengiom wi wars landz Jemtalandz, insigle fore thetta breff, naerwarandis godh-

hom mannom, swa som aer Lasse Laurenson, Pawal Jenisson, Tillogh i Hardhskagh ok Magnus Blix, hulke for de fyre hafdo til forenne wissath oc lofuat ware for de nadoghe frw drötning Margarete, Biskop Andris i Straengenaes, som tha war doomprost i Vpsala, oc proost Jenis Nielsson, som tha war Aerkediern i Vpsalom, oc herra Olaf Magni, kanik ther sammastadz, hulka fyre aen sta i sama löfte for the thusanda marker, ther vppa thaen thiid war vppa waart land Jemtaland lakt, ok hafdom wi ther a oc öfuer hederlikan ok waelbornan man Pether Nielsson, Jössa Findsson foghta i Jaemptaland, at wart landz incigle kom meth ja, wilia ok withskap haenghiande for thetta breff, hulkit som gifuet oc scrifuat war i Mordhwiik i Braekka sokn i Jemtaland, aarom epter Gudz byrdh thusanda fyrahundradha wppa thet tionda aret, sancti Ambrosii dagh.

På brevets frånsida finnes följande påskrift: Litera obligacionis terre Iempcie ecclesie Vpsaliensi et preposito de VJC marcis ab ecclesia.

Sigillet: Lejon med bila, med omskrift: Sigillum communitatis Jemthalandie.

Anmärkningar.

Brevets innehåll:

Allmogen i Jämtland utställer en skuldförbindelse till domprosten Jens Nilsson i Upsala på domkyrkans och drottning Margaretas vägnar för 600 svenska mark, som återstå av de 1000 mark, som åtta år tidigare pålagts landet och för vilka fyra namngivna män stå som borgsmän. Skrivelsen är daterad Mordviken i Bräcke socken den 4 april 1410, och skuldsumman utlovas till betalning till den 11 därpå följande december. Originalen på pergament med vidhängande sigill finnes i svenska riksarkivet. Föreliggande avtryck är gjort efter en avskrift den 22 aug. 1900 av lektorn i Östersund fil. dr. P. Olsson.

Angående anledningen till skrivelsens utfärdande må följande anföras ur Viktor Behms arbete "Ur Jämtlands och Härjedalens historia intill 1814", sid. 61 följ.: År 1389 den 28 oktober utfärdade drottning Margareta en skrivelse, däri hon meddelade alla sina fogdar och ombudsmän såväl som alla bönder och bokarlar i landskapet Jämtland, att hon hade tagit ärkebiskopen i Uppsala och hans underlydande andlige samt allt vad dem tillhörde i Jämtland under sitt konungsliga beskydd och befälde därför alla, till vilka brevet anlände, att fullgöra sina skyldigheter.

Redan första åren av 1400-talet blev Jämtland bortförlänat till ärkebiskopen Hindrik Carlsson (1383—1408) i Uppsala, vilken fick det i pant för 2,000 svenska mark, som han lånat drottning Margareta. Hälften av intäkterna skulle dock gå till domkyrkan i Trondhjem och ärkebiskopen därstädes, till dess 1,000 lödiga mark silver blevo betalda. Andra hälften skulle ärkebiskop Carlsson uppbära, till dess han fått sin fordran ersatt, med avdrag likväl av den summa, som bönderna åtagit sig att gälda för det nedbrutna fästet Tibrandholm (vid Rödösundet). Därefter skulle inkomsterna gå till domkyrkan och ärkebiskopen i Uppsala och hans efterträdare. År 1410 den 4 april utfärdade därför Jämtlands inbyggare en förbindelse å 600 mark uti Mordvikens by i Bräcke socken utställd till Uppsala domkyrka, däri de förbinda sig att gälda beloppet en månad efter Martini dag på kungsgården Förberg på Frösön. Brevet beseglades med Jämtlands sigill, därvid som vittnen voro närvarande: Lasse Laurensson, Pavwl Jonisson i Hardheskog och Magnus Blix (stamfader för släkten Blix, drottning Margaretas högt betrodna man i Jämtland). Beseglingsmän voro: Vålboren man Peder Nilsson och Jösse Findsson, fogde i Jämtland".

Denna skrivelse är vad Ström angår av stort intresse, alldenstund vi här för första gången möta namngivna Strömsbor: Thore Flater, Haquon Sighurdsson, Claws i Ström, Pether i Tillungxaas (Tullingsås). Som bekant har sedan gammalt området kring Ströms kyrka, ungf. nuvarande Strömsund, kallats "Flaten" eller "Strömsflaten". Om något samband råder mellan Thore Flater och Flaten, torde aldrig kunna utredas, men det har ju ett visst intresse att konstatera tillvaron av en "Flat-bo" för mer än 500 år sedan.

Sancti Ambrosii dagh; den hel. Ambrosius, biskop i Milano, död 397; hans minne firas i den katolska kyrkan den 4 april.

Litera obligacionis etc. = skuldebrev från landskapet Jämtland till (dom)kyrkan i Uppsala och (dom)prosten angående 600 mark (erhållna) av kyrkan.

Sigillum communitatis Jemthalandie = Jämtlands menighet (eller: allmoges) sigill.

Avskrift.

Hans Kongl. Maj:ts till Swärike.

Wår allernådigste konungs och Herres Underdånigste tropligtige Tiänare Jagh Daniel Bertilsson Befallningsman öfwer Jemthalandh sampt Jagh Lars Jonsson Roshemius Landsskrifware därsammastädes, bekänne och härmedh witterligt giöre, att Anno 1666 den 3 Septembris, då wij efter Hans Excells Gouverneurens Höghwälbne Hr Carl Sparres FriHerres till Kronobergh, Herres till Ulfåse och Mariebärgh nådgunstige Befallningh och medgifne Instruction, Rannsakingh höllo medh Allmogen af Hammerdals Tingelagh och Sochnestufwa, öfwer högstbete Kongl. Maj:ts Böxle, Ägor, Afradslandh, Ödebölen och andre Kronones Rättigheter, blef oss förebragt huru såsom ett Kronones Fiskie wedh Äspnåset i Strööms Sochn liggjandes en Mijl op i Äspnås Siöö widh twenne Hålmar och öhr ett Kullfiskie af Röör som fångas Michaelis tidh, hafwer för detta icke taxerat warit mindre Böxlat eller bekänt; Förklarande omsidher nu sigh Jon Jonsson sampt Oluff Pedherssens barn i bede Äspnås åhrligen till Kongl. Maj:tt och Kronan gifwa ett Lispundh tårre giäddor elr tiugufyra öre Silf. Mynth, mädh förordh att de inge Extra Ordinarie giärdher såsom Ryttare och Dragone Räntor däraff giöra skole, deroppå wij och däm fullelighen försäkradhe. Förbiudandes hwarjom och enom däm häremot icke något meen eller förfångh i en elr annan måtto tillfoga elr giöra låtha. Till ytermehra wisso och Säkerhet hafwa wij detta mädh egne händer och Signetens undersättandhe bekräftatt. Actum anno loco et die ut supra.

Daniel Bertilsson.
(Sigill.)

Lars Jonsson Roshemius
(Sigill.)

Rätt avskrivet efter original i Ströms kyrkoarkiv betygar

GUNNAR LÖFVENMARK.
Kyrkoherde.

ANMÄRKNINGAR.

Karl Larsson Sparre, född 1627, död 1699, friherre till Kronoberg, krigare; blev 1659 guvernör på Ösel, 1664 över Västernorrland, Jämtland och Härjedalen. Spelade en rätt snöplig roll i de svensk-norska gränsstriderna på 1670-talet; utnämndes till lagman i Västernorrland, Jämtland och Härjedalen 1681. **Kronobergs friherrskap**, omfattade 93 3/4 mtl. inom Kronobergs län, inrättades och förlänades 1647, åt dåv. presidenten i Göta hovrätt Peder Eriksson Sparre med succession för alla då levande ättingar av riksrådet Erik Larsson Sparre, som halshögs på Linköpings torg den 20 mars 1600. **Ulfåse** är det gamla östgötagodset, som en gång i tiden ägdes av lagman Ulf Gudmarsson och hans maka den heliga Birgitta. Godset förlänades 1639 till landshövding Lars Sparre och tillhörde Sparreätten till 1701. **Marieberg** ett i Grödinge socken i Södermanland beläget gods.

Lars Jonsson (även **Jonae**) **Roshemius**, var son till kronofogden Jonas Roshemios i Skön, Västernorrland, han var landsskrivare, sedermera kronofogde i Jämtland, och bosatt i Bodal i Brunflo; han synes hava avlidit där någon gång före 1678; hustrun Margareta, född 1633, dotter till kyrkoh. Andreas Matthiae i Skön, avled i Brunflo och begravdes därstädes den 19/4 1713.

Daniel Bertilsson, var befallningsman i Jämtland åren 1658—1669; brev från honom finnas alla dessa år.

Böxle, pl. av **böxel** = arrende. Jfr. norska **bygset** och **bygse**.

Ör = stengrund eller sandbank; även: stenig holme.

Lispund = 8,5 kilo.

Actum anno et die ut supra = gjort å år, plats och dag som ovan (d. v. s. som förut nämnts).

Afradsland: i Jämtland och Härjedalen bruklig benämning på jord, som före **avvittringen** (avvittra = från kronans mark skilja den mark, som skall tillhöra enskilda) ej tillhört by eller hemman, men innehafts av hemmansägare mot särskild **afrad** (= årlig avgift, avgäld) till kronan, enligt jordeboken.

Kullfiske = ställe där fisken samlas under **lektiden** för att lägga rom och befrukta den. **Kull** betyder egentligen samtliga under en fortplantningsperiod födda ungar eller lagda ägg, och användes även om den av fisken lagda rommen. **Lekplatserna** bruka vara goda fisken och hava särskilt i äldre tider varit av stor betydelse i hushållningen och därför eftertraktade såväl av kronan som av den enskilde.

Ödesböten = (av **bol**, fornnord, boplats) ödeshemman; hemman som efter att hava övergivits av åbon eller ägaren, lämnats utan bruk och skötsel, fallit i **ödesmål**.

Anno 1696 d. 21. 23. 24. och 25 Novemb.: På Hammerdals ordinarie Ting.

Det besvärade sig Per Andersson i Strand, på sine och sine medintressenters vägnar, öfr lapparne Hendrich Jönsson och Nills Jönsson, huruledes dee skola sig företagit med Bäfwerwånor och elliest att åvärka i deras Afradsland Ögellströms fisket, för hwilket de utj Afrad gifwa 2 Sk r Sm t hwars skillnad och märken efter 666 åhrs Breef åre, utj sin längd från Miöhlehället och till Floodahlen, derifrån till Swanberg, derifrån till Ygelhättan, till Fagerhambuen, och så till

Giälsjön i meddiupet, och sedan alt in till Giälwyken, som of n allegerade Breef wijdare uthrycker, inom hwilka Märken Kiärnes skougen är belägen och dhen Bäckén, hwarest Bäfwerwonorna äro, och derföre påstodo Käranderne att Lapparne sig härefter måtte sig dherifrån afhålla, alldenstund de intet Afrad derföre ärläggia, och dhen Bäfwer som Swaranderne der låtit taga och hoos tollfman i Strööm, dhem tillärkiännas. Lapparne Hindrich och Jöns Sönnen, swarade här till, att fast än Kärändens Afradsfiske uthnembnes med dessa Märken af Bärge och högar, så skohla de lijkwähl intet under deras Afrad begriipas, hälst på det sättet de en alt för stoor Tract skulle sig tillwälla, och lapparne mista dhen skog och Mark dee från långliga tider haf a haft och skattat före, upwijsandes af Kiärnäs skougen Häradsskrifwaren Biörkmans skrift d. 30 Decemb. 652. Nämnden intygade äfwenwähl, att Afraden är allenast ansedt för Fisket, men ingalunda kunde Swaranderne sig tillwälla all dhen skoug, som inom dessa specificerade Märken inbegripes, emedan på det sättet icke allenast Allmennings Torpet Hilldandh, utan flere Afradsländ skulle sine ägor mista Och alldenstund utj 666 åhrs Afradsbreef, för Käränderna det tydel uthnämnes, Ögelströms fisket, hwar emot de skulle gif a 2 Sk r Sm t men ingen skoug eller mark, och desse Lappar efter Biörkmans Breef, år 652 alt hertills haf a brukat Kiärnäs skoug, så kan Häradsrätten ej annat finna, än böra desse Lappar till H r General Majorens och Landshöfdingens wijdare wälbehag, samma skoug behålla och wännor der Bruka,

Actum ut supra

Ex protocollo

På rättens wg r

Erich Sparrman
(Sigill).

Rätt avskrivet betygar

GUNNAR LÖFVENMARK
Kyrkoherde.

Anmärkningar.

Vän eller *von*, egentl. = förhoppning, utsikt; möyer redan på 1500-talet i betydelsen: giller, fångstredskap.

Erich Sparrman, född 1660, var häradshövding i Jämtland och Härjedalen.

Avskrift av protokoll fört vid laga ting med allmogen i Hammerdals tingslag våren 1699.

§ 27.

Besvarade sig nämbdemannen Jöns Jönsson i Bredgård och Nils Ersson i Näset, som närmast boo intill färre sundet, hurusom dee af resande stort besvär

hafwa, och der emot hwarken undfå någon wedergjällning, eller frihet, utan måtte dee efwen så hålla dem farkoster, både bååt och färja, hwilket dem är till stor bekostnad och tidsspillan, begiärandes att der öfwer någon förordning affattas måtte. Detta blef med Nämnden och allmogen uti H_r Fendricken Hellebergs närwaro öfwerlagt, och emädan dessa bönder icke mera än andra kunde i så måtto graveras, fördenskull kommo de så öfwerens att Ströms sockens allmoge skulle nu straxt giöra sammanskott till en flotta, att öfwerföra hästar och boskap med, så och en båt, för folk, hwilka farkoster, lembnas i socknestufwumannens förwar, uthlofwandes allmogen hwar och en som öfwerfor sundet, att för en person gifwa honom 1 öre kmt, för en häst, koo eller ox 3 öre kmt, för en geet, bock, får eller gumse 1 öre kmt, hwilken förening till protocollet fördes.

Rätt avskrivet betygar

UNO MÅRTÈN.

Text till bilderna.

Ströms gamla kyrka å omslaget är kopierad av R. Gothe enligt blyertsskiss i N. J. Ekdahls Anteckningar om Jämtland 1822.

Fig. 1. *Ströms kyrka*. Uppfördes åren 1845—1846 av byggmästaren I. A. Lindstein; invigdes den 5 september 1847 av kontraktsprosten Nils Feltström i Lit; kyrkan fick orgel 1863, ny orgel 1925; 1890 insattes värmeugnar och 1925 elektrisk uppvärmning; kyrkan restaurerades genomgående 1928 och öppnades ånyo för gudstjänst av biskop E. Lönegren den 16/12 1928.

Inskription över Ströms kyrkas torndörr.

Under Konung Oscar den 1:s Regering
Då Riddaren A. P. Sandström var Länets Höfding,
Theol. Doct. Commend. F. M. Franzén Stiftets Biskop,
Contr. Prost. Ledam. af Kongl. W. O. I. Ångman, Förs. Kyrkoh., död 1845,
E. Huss, Cur. Past. Ger. M. Selberg, Comminister och Eric Ersson i
Tullingsås Kyrkovärd, uppfördes denna Kyrka år 1846 af byggmästaren I. A. Lindstein.

Fig. 2. *Kapellet vid Fridsbergs barn- och ålderdomshem* i Hillsand. Efter ritningar av byggmästaren Oscar Strandgren i Umeå för frivilliga gåvomedel uppfört åren 1930—1931 av byggm. J. F. Blomqvist, Hammerdal, och muraremästare O. Mattsson, Strömsund. Kapellet står under Evangeliska Fosterlandsstiftelsens styrelse och vård.

Fig. 3. *Altartavlan* i Ströms kyrka. Målad 1928 av artisten Bengt Hamrén från Östersund. Motiv: Kristi förklaring. Bekostad av handl. Johan Ring i Gällö, född i Öjarn, Ström.

Fig. 4. *Altartavlan* i Fridsbergs kapell målad 1931 av artisten Folke Hoving, Stockholm. Motiv: Jesus välsignar barnen. Bekostad på frivillighetens väg.

Fig. 5-6. *Gammal släde*, (ryska kubitka), i avl. landstingsm. O. Olofssons i Tullingsås samlingar.

Fig. 7. *Gammal rya*, märkt I. J. D., tillhörig fru Dagmar Eriksson i Tullingsås.

Fig. 8. *Gammal skida*, som för fem år sedan påträffats vid plöjning av strandfloe i Strands by av bondesonen Erik Palm.

Fotografierna till bilderna 1-6 o. 8 av Aug. Lundholm.

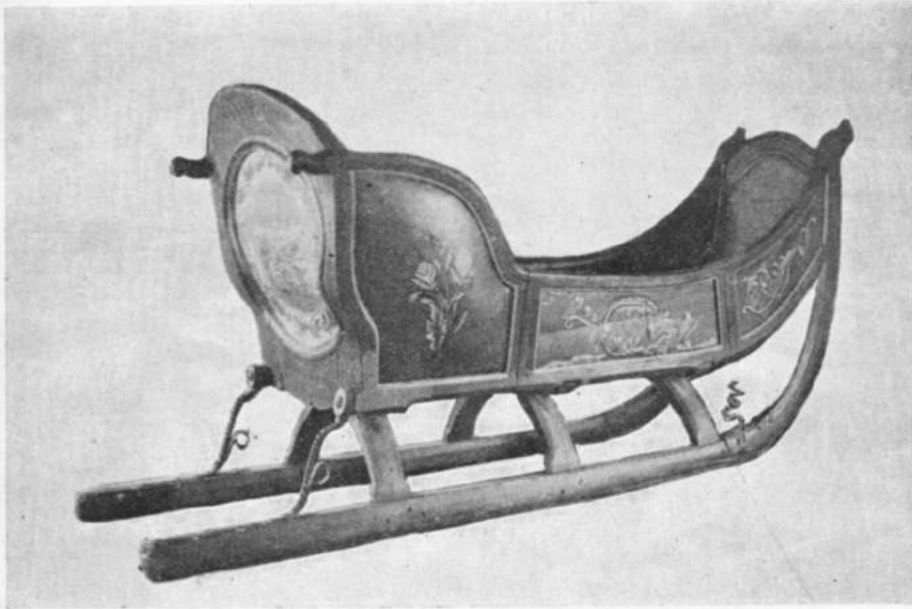

Fig. 5. Gammal släde. (Se texten å sidan 14.)

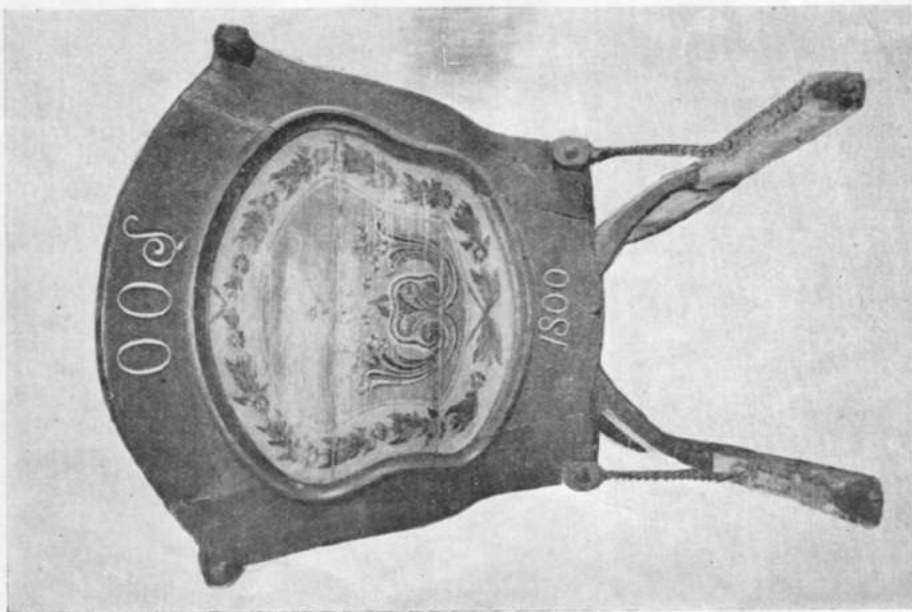

Fig. 6. Gammal släde. (Se texten å sidan 14.)

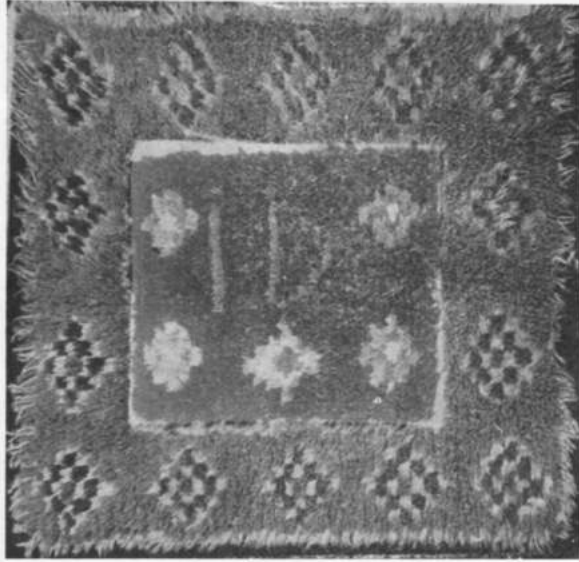

Fig. 7. Gammal vävnad. (Se texten å sid. 14.)

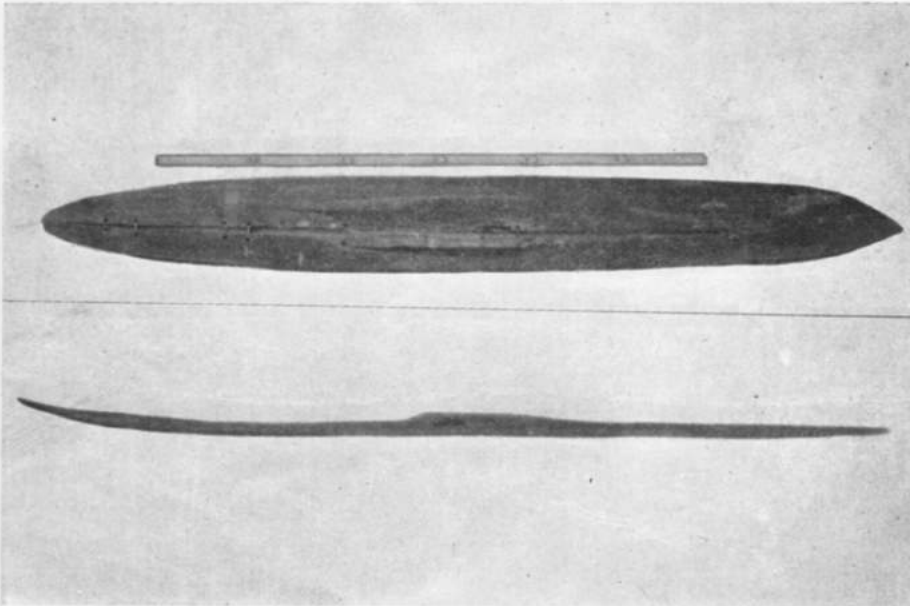

Fig. 8. Gammal skida. (Se texten å sidan 14.)

Jämtlands-Tryckeriet, Strömsund 1932.